

2017-11-26

βÿ " Í ¿ À ¿ » ¹ Ä ¹ Ã Ä ¹ ⁰ ¬ ⁰ - ½ Ä Á ± , ´ Í ¿
βÿ ± ½ Ä ⁻ , μ Ä μ Â ± Á Ç ¹ Ä μ ⁰ Ä ¿ ½ ¹ ⁰ - Â Ä

Xenopoulos, Solon

βÿ • Æ • ¼ μ Á ⁻ ´ ± " — ´ Å ³ © ´ . • "

<http://hdl.handle.net/11728/10388>

Downloaded from HEPHAESTUS Repository, Neapolis University institutional repository

ΤΟΥ ΣΟΛΩΝΑ ΞΕΝΟΠΟΥΛΟΥ*

» Η γενική σύγχυση που είναι διάχυτη παγκοσμίως σήμερα σε σχέση με την αρχιτεκτονική φαίνεται να έχει συστήσει μια κατάσταση σύμφωνα με την οποία σχεδόν οτιδήποτε, οποιαδήποτε υποτιθέμενη ιδέα, να βρίσκει μεγάλη δημοσιότητα και προβολή, έστω και για λίγο.

Εν τούτοις αυτό που είναι εμφανώς πιο προβληματικό και ανπυκτικό είναι η ανάδειξη έργων προβλεπόμενων γραφείων και μεγάλων ονομάτων αρχιτεκτόνων σε πρότυπα, τα οποία όμως χαρακτηρίζονται από προκλητική επίφαση ποιότητας. Αυτό το φαινόμενο εντείνεται ακόμα περισσότερο σε μια κοινωνία συγκροτημένη ήδη σε μεγάλο βαθμό και βασισμένη στην άκριτη και αυθαίρετη διάχυση της ψηφιακής επικοινωνίας.

Αφορμή για τις σκέψεις αυτές υπήρξε η επαφή με δύο έργα, το καθένα από τα οποία συνιστά μια διαφορετική αλλά ξεκάθαρη πρόταση, μια πρότυπη διατύπωση μιας ιδιαίτερης αρχιτεκτονικής άποψης. Είναι μάλιστα ευτυχώς συγκυρία η παρουσία των δύο αυτών έργων στον ίδιο χώρο, δηλαδή το προάστιο Belem της Λισσαβώνας, όπως επίσης και το γεγονός ότι και τα δύο έχουν παρεμφερή χρήση, αυτή του πολιτιστικού πυρήνα. Αυτό που τα διαφοροποιεί είναι το μέγεθός τους, η εποχή κατασκευής τους και οι αρχιτέκτονες που τα μελέτησαν.

Το Πολιτιστικό Κέντρο της Belem στη Λισσαβώνα κατασκευάστηκε το διάστημα 1988-1993 με αρχιτέκτονες, έπειτα από αρχιτεκτονικό διαγωνισμό, τους Vittorio Gregotti και Manuel Salgado. Είναι ένα πολύ μεγάλο έργο (140.000 τ.μ.), με αρκετά σύνθετο λειτουργικό πρόγραμμα.

Πρόκειται για μια βαριά κατασκευή, οργανωμένη με βάση το αυστηρό ορθοκανονικό σύστημα, η οποία αποτελείται από αριθμό συμπαγών επιμέρους κυβόσχημων όγκων μεταξύ των οποίων υπάρχει ένα πλέγμα από γραμμικές κινήσεις, σαν δρόμοι, οι οποίοι υποτίθεται ότι είναι συνέχειες του αστικού ιστού. Αντίθετα όμως με αυτή τη διακρυγμένη θέση της σύνδεσης με την πόλη, στην πραγματικότητα η προσέγγιση στο κτήριο είναι απολύτως αποτρεπτική κυρίως λόγω της κυριολεκτικά φοβερής έμφασης στη συμπαγή μάζα, με τη χρήση βαριών υλικών όπως η πέτρα, αλλά και της εσωστρέφειας του κάθε όγκου που οφείλεται στην ελαχιστοποίηση των ανοιγμάτων.

Η γεωμετρία της κάτοψης στηρίζεται σε έναν μετωπικό, αυστηρό και άκρως συμβολικό άξονα συμμετρίας, ο οποίος όμως, παρά την ι-

Το Πολιτιστικό Κέντρο της Belem στη Λισσαβώνα

To Museum of Art, Architecture and Technology (MAAT) στην Belem

Δύο πολιτιστικά κέντρα, δύο αντίθετες αρχιτεκτονικές προτάσεις

σχυρή εμφατικότητα του, δεν φαίνεται να λειτουργεί, αφού η γενικότερη χωρική συγκρότηση του κτηρίου μοιάζει να αναιρεί την επιθυμητή συμμετρικότητα της κάτοψης.

Η σχέση του κτηρίου με τους χώρους και τις περιοχές που γειτονεύουν με αυτό, παρά τις διακρυφείς περιόδους του με αυτές μέσω των εγκάρσιων αξόνων, είναι εντούτοις ακόμα πιο αποκαλυπτική μιας αρχιτεκτονικής -της αποκαλούμενης μεταμοντέρνας- η οποία ενώ διεμύνησε επιθετικά την πίστη στην Ιστορία, στην πραγματικότητα υιοθετούσε επιφανειακά πρότυπα τα οποία δεν έχουν κάποια σχέση με την Ιστορία ως συστατικό των κοινωνιών.

Έτσι η πλευρά του κτηρίου που βρίσκεται προς τη θάλασσα είναι εξ ολοκλήρου τυφλή, εκτός από την είσοδο - έξοδο του γκαράζ. Αντίστοιχα οι όψεις της κατασκευής προς την πλευρά του αστικού ιστού είναι επίσης τυφλές, με χαρακτηριστική την έντονη προβολή δύο μνημειωδών όγκων, οι οποίοι ενώ, θα μπορούσαν ενδεχομένως να σημαίνουν τη θέση κάποιας εισόδου, εν τούτοις στην πραγματικότητα λειτουργούν κυρίως συμβολικά δηλαδή είναι σαν να επιδιώκουν την περαιτέρω ενίσχυση της μνημειακότητας και της έμφασης στην παρουσία της μάζας του κτηρίου στον χώρο.

Η είσοδος μάλιστα όχι μόνο δεν βρίσκεται κάπου εκεί, αλλά ανακαλύπτεται στην πλαϊνή πλευρά, στην αρχή του βασικού γραμμικού άξονα συμμετρίας. Αυτή δε η είσοδος οδηγεί σε έναν υπαίθριο, σαν αίθριο χώρο, από τον οποίο οι επισκέπτες οδηγούνται με επιγραφές προς τις επιμέρους λειτουργίες.

Θα πρέπει πάντως να επισημανθεί ότι τα θέματα που αναφέρθηκαν πιο πάνω δεν είναι παρά τυπικές αρετές αυτής της μεταμοντέρνας αρ-

χιτεκτονικής, η οποία κυριάρχησε την εποχή σχεδιασμού και κατασκευής του συγκεκριμένου έργου, και έτσι, με τα μέτρα εκείνης της αρχιτεκτονικής, θα μπορούσε και να θεωρηθεί ως ένα εξαιρετικό δείγμα της.

Δυστυχώς, εννοείται, τόσο για το συγκεκριμένο κτήριο όσο και για αυτού του είδους την αρχιτεκτονική, ήρθε μόλις πρόσφατα να προστεθεί στο τοπίο του ίδιου προαστίου Belem, σε πολύ μικρή απόσταση από το Πολιτιστικό Κέντρο, κατά μήκος του παραλιακού μετώπου, ένα καινούργιο πολιτιστικό χαρακτηριστικό έργο. Πρόκειται για το MAAT (Museum of Art, Architecture and Technology), έργο της αρχιτέκτονος Amanda Levete.

Εδώ τα πράγματα, από κάθε άποψη, είναι κυριολεκτικά στην αντίθετη κατεύθυνση. Θα πρέπει κατ' αρχήν να λεχθεί ότι το κτήριο αυτό είναι αρκετά μικρότερο από εκείνο του πολιτιστικού κέντρου, χωρίς αυ-

τό να σημαίνει κάτι, τουλάχιστον όσον αφορά τις σχεδιαστικές αρχές που το διαπερνούν.

Το βασικό σχήμα του σε κάτοψη είναι αυτό της ελαφρά παραμορφωμένης «έλλειψης». Η «έλλειψη» είναι ένα αυστηρό γεωμετρικό σχήμα, το οποίο χαραζόμενο με βάση δύο διαφορετικού μήκους κάθετους μεταξύ τους άξονες, σε μεγάλο βαθμό είναι αρκετά ελαστικότερο του κύκλου ο οποίος ορίζεται μονοσήμαντα από ένα κέντρο και μια ακτίνα. Με βάση αυτή την αρχή, η «έλλειψη» έχει τη δυνατότητα μεταβλητότητας των αναλογιών της, αλλά κυρίως προσδιορισμού αξόνων και επιλογής κατευθύνσεων.

Στο MAAT δε η αρχιτεκτονική στο σύνολο του έργου υπερβαίνει καθοριστικά και αυτά ακόμα τα εγγενή χαρακτηριστικά του γεωμετρικού αυτού σχήματος. Κατ' αρχάς, με την παραμόρφωση του σχήματος αυτού στη κάτοψη, όπως και με την περαιτέρω έντονη παραμόρφωσή του στην τρίτη διάσταση της τομής, το σχήμα της «έλλειψης» χάνεται και η μορφή του κτηρίου έχει τη ρευστότητα της μάζας με την οποία συγκροτείται η ατέρμονη ροικότητα του χώρου.

Δηλαδή του συνεχούς κενού, το οποίο ρέει ανεμπόδιο ανάμεσα στις ορατές μάζες και το οποίο γίνεται οργανικό συστατικό της ολοκληρωμένης αλλά φαινομενικά ανολοκλήρωτης μορφής του κτίσματος.

Η σχέση του κτηρίου με το υγρό στοιχείο είναι εντυπωσιακά ανοικτή με την τοποθέτηση της εισόδου προς την πλευρά της θάλασσας. Η πλευρά αυτή του κτηρίου έχει μια ελεύθερη, ανοικτή πλαστική μορφή, η οποία αναδιπλώνεται έτσι ώστε να προκύπτει μια σπλαιώδη εσοχή βαθιά στην οποία βρίσκεται η είσοδος. Αυτή η πλαστική επιλογή συνδυαζόμενη με ένα κλιμακωτό σύ-

στημα άνετων κερκίδων ή αναβαθμών συστήνει ένα απλό ημιυπαίθριο αμφιθέατρο το οποίο, σε συνδυασμό με δύο ράμπες, στρέφεται προς τη θάλασσα και ταυτόχρονα όχι απλά οδηγεί, αλλά απορροφά προς την είσοδο, ανακαλώντας τις συνθετικές αρχές της όπερας του Sydney του μεγάλου Jorm Utzon.

Από την πλευρά του αστικού ιστού το κτήριο αποκτά μια άλλη διάσταση. Εξαφανίζεται. Η οροφή του μετασχηματίζεται σε μια νέα σύνθεση από ελαφρά κεκλιμένες κυρτές επιφάνειες οι οποίες σταδιακά μεταλλάσσονται σε έναν ήπιο λόφο, άνετα προσβάσιμο από πεζούς και ποδήλατα. Γίνεται δηλαδή ένα υπεροχο belvedere με απρόσκοπτη πανοραμική θέα 360°.

Η κατασκευή του κτηρίου είναι από μεταλλικό σκελετό, ο οποίος έχει επενδυθεί, ακολουθώντας δημιουργικά την τοπική παράδοση, με ολόλευκα στιλπνά κεραμικά πλακίδια.

Το MAAT της Levete λοιπόν, με τη διαισθητική, αισθαντική, λεπταίσθητη, ολοκληρωτικά μοντέρνα αρχιτεκτονική του, ενώ δπλώνει την παρουσία του, είναι κυριολεκτικά αγκιστρωμένο στον χώρο όπου βρίσκεται. Χωρίς κραυγές, αλλά με αυτοπεποίθηση, συστήνει ένα παράδειγμα σύγχρονης αρχιτεκτονικής με το οποίο ανακτώνται και διευρύνονται οι αξίες της μόντερνας αρχιτεκτονικής.

Και εκθέτει ανεπανόρθωτα την πτωχή, εγκεφαλική, εύκολη, μεταμοντέρνα αρχιτεκτονική του Πολιτιστικού Κέντρου των Gregotti και Salgado.

*Ο Σόλων Ξενοπούλος είναι αρχιτέκτονας, ομότιμος καθηγητής ΕΜΠ, κοσμήτορας Σχολής Αρχιτεκτονικής, Μηχανικής και Γεωπεριβαλλοντικών Επιστημών, Πανεπιστήμιο Νεάπολης, Πάφος

▶ Το MAAT της Levete, με τη διαισθητική, αισθαντική, λεπταίσθητη, ολοκληρωτικά μοντέρνα αρχιτεκτονική του, είναι κυριολεκτικά αγκιστρωμένο στον χώρο όπου βρίσκεται, ενώ εκθέτει ανεπανόρθωτα την πτωχή, εγκεφαλική, εύκολη, μεταμοντέρνα αρχιτεκτονική του Πολιτιστικού Κέντρου των Gregotti και Salgado